

SAKSBEHANDLER
Thea Aaberge Wikander

VÅR DATO
02.10.2024

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
24/00310-5

DERES REF.

DERES DATO

Se mottakerliste

Høring- Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse i Telemark

Vi viser til brev fra tidligere Vestfold og Telemark fylkeskommune, 22.12.2021, med informasjon om prosjekt og pilotarbeidet Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse. Videre viser vi til dialog mellom kommunen og fylkeskommunene i forbindelse med presentasjon av de foreslåtte kulturmiljøer og landskap i hver av de aktuelle kommunene. Dialog- og innspillmøter er også holdt med kommunene og andre inviterte, møtene ble holdt i månedene mars til juni 2022.

Riksantikvaren sender nå utkast til rapport for Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse i Telemark på høring. Det er i alt forslag om 33 kulturmiljøer og landskap i 13 kommuner. Vi ber om innspill til høringsutkastet innen **20. desember 2024**. Innspill sendes til RA-postmottak@ra.no. Merk innspill med Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse i Telemark.

Bakgrunn

Riksantikvaren inngikk samarbeid med Vestfold og Telemark Fylkeskommune i august 2021. Pilotarbeidet ble etablert på bakgrunn av et oppdrag fra Klima- og miljødepartementet der Riksantikvaren skulle etablere en oversikt, der de to eksisterende registrene Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) og Kulturmiljøer av nasjonal interesse i byer og tettsteder (NB!) skulle samles og den nye oversikten skal også inkludere kulturmiljø som på bakgrunn av geografisk plassering, art eller størrelse ikke har vært en del av de etablerte registrene. Eksempler på slike miljøer kan være ytre byområder, uthavner, fiskevær, industriområder, militæranlegg og kanalanlegg.

Høringsutkastet sendes til de kommunene der vi foreslår kulturmiljøer og landskap, til offentlige myndigheter på regionalt nivå, næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner, museer og andre aktuelle etater. Men høringen er åpen, og alle har mulighet til å komme med innspill. Rapporten skal vise mangfoldet av kulturmiljø og landskap i fylket og i landet.

Oversikten *Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse* skal først og fremst være et kunnskapsgrunnlag for forvaltningen i kommuner og andre myndigheter. Oversikten er ikke en verneplan, og de nå foreslåtte områdene blir ikke fredet. Vi håper oversikten kan bidra til økt kunnskap og bevissthet om verdiene i våre kulturmiljø og landskap, og være til nytte i arealplanlegging og forvaltning.

Arbeidsprosessen har vært lagt opp som et tett samarbeid mellom fylkeskommunen og Riksantikvaren. Tidlig i prosessen ble det holdt arbeidsmøter der prosjektleder og saksbehandlere ved avdeling for kulturarv i Vestfold og Telemark fylkeskommune ble invitert inn til møter sammen med Riksantikvaren. Det er gjennomført befaringer i flere av kulturmiljøene og landskapene. Telemark fylkeskommune (tidligere Vestfold og Telemark fylkeskommune) har foreslått områder og utarbeidet beskrivelser. Riksantikvaren har arbeidet videre med forslaget og står ansvarlig for utvalget som nå sendes på høring. Riksantikvaren har ansvar for høringen og vil også ferdigstille rapporten våren 2025.

Landskapene er beskrevet og vist på kart i høringsutkastet som ligger i Riksantikvarens vitenarkiv her: [Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse Telemark](#).

Høringsforslaget omfatter følgende 33 kulturmiljøer og landskap:

Bamble kommune

1. Korsalen kalksteinsbrudd
2. Langesund by
3. Stathelle

Fyresdal kommune

4. Moisesberg
5. Folkestadbyen

Hjartdal kommune og Seljord kommune

6. Hjartdal og Svartdal

Kragerø kommune

7. Kragerø sentrum og øya
8. Stråholmen

Midt-Telemark kommune

9. Nes og Sauer
10. Årnes brygge

Nissedal kommune

11. Høgefoss kraftstasjon

Nome kommune

12. Vrangfoss og Eidsfoss sluser
13. Ulefoss – industrisamfunn og herregårdslandskap

Notodden kommune

- 14. Heddal
- 15. Lifjell – stølsområde og skogdrift
- 16. Svelgfoss kraftstasjon
- 17. Notodden sentrum – Delområde Grønnebyen
- 18. Notodden sentrum – Delområde Villamoen
- 19. Notodden sentrum - Delområde Jugendbyen

Porsgrunn kommune

- 20. Vallermyrene leir
- 21. Brevik
- 22. Verksteds-, brynesteins- og porselensområdet

Skien kommune

- 23. Gjerpensdalen og Fossum
- 24. Skotfoss
- 25. Skien sentrum
- 26. Snipetorp

Tinn kommune

- 27. Vestfjorddalen
- 28. Delområde Våer
- 29. Delområde Rjukan Company Town

Tokke kommune

- 30. Eidsborg og brynesteinslandskapet
- 31. Åmdalsverk og Bandakslia

Vinje kommune

- 32. Austbø, Lognvik og Øygarden
- 33. Møsvatn og fjella omkring

Formålet med oversikten Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse

Klima – og miljødepartementet har bedt Riksantikvaren om å lage en landsomfattende oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse. Intensjonen er å gi en bedre oversikt over og medvirke til å ta vare på nasjonalt viktige arealer.

Riksantikvaren vil med denne oversikten signalisere hvilke kulturmiljø- og landskapsinteresser det må tas særlig hensyn til i arealplanlegging og utvikling. Oversikten skal være et kunnskapsgrunnlag for kommuner og andre myndigheter. Oversikten skal dekke spekteret av kulturmiljø i by, tettsted og landskap av nasjonal interesse. Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse vil ligge i Riksantikvarens offisielle [database Askeladden](#) og gjort tilgjengelig for offentligheten gjennom [nettsiden Kulturminnesøk](#).

Kunnskapsgrunnlaget skal hjelpe forvaltningen når ulike hensyn skal vektes i en bærekraftig utvikling av disse arealene i fremtiden. For å sikre en god forvaltning av kulturmiljø og landskap er det viktig at oversikten sikrer at ny kunnskap og nye vurderinger ligger til grunn for å definere nye områder som har nasjonalt interesse, endre avgrensning eller vurdere et område til å ikke lenger være av nasjonal interesse. Dette arbeidet vil gjøres i nært samarbeid med regional kulturmiljøforvaltning og aktuelle kommuner.

Kommunen har gjennom arbeid med arealplanlegging en svært viktig rolle som forvalter av kulturmiljø og landskap. Vi oppfordrer de aktuelle kommunene til å ta et hovedansvar for å ta vare på verdiene i de utvalgte områdene. Det er et mål at kommunene skal forvalte arealene med sine egne virkemidler, der plan- og bygningsloven er viktigst. Kulturmiljøene og landskapene bør tas vare på i kommuneplanens arealdel og legges inn som hensynssone c). I tillegg bør det utarbeides generelle bestemmelser for kulturmiljø og landskap. Kommunene kan gjennom aktiv planlegging og forvaltning bidra til å utvikle både lokalt, regionalt og nasjonalt -interessante kulturmiljø og landskap som en ressurs for innbyggere og som grunnlag for næringsutvikling, for eksempel reiseliv.

Riksantikvaren forventer også at andre styresmakter tar hensyn til kulturmiljøene og landskapene i sine planer og tiltak. De ulike sektorene skal legge oversikten til grunn i planlegging og gjennomføring av store tiltak, for eksempel i forbindelse med utbygging av veier, jernbane, kraftutbygging m.m.

Oversikten skal være et verktøy også for regional kulturmiljøforvaltning, blant annet i forbindelse med innspill til kommunal- og regional arealplanlegging og i samarbeid med ulike sektorstyresmakter. Vi håper at oversikten vil bidra til å styrke tidlig dialog mellom kommunene og regional kulturmiljøforvaltning i plansaker, slik at mulige konflikter rundt arealbruk i de utvalgte områdene.

De faglige rammene for kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

Oversikten *Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse* er tar utgangspunkt i de nasjonale målene for kulturmiljøforvaltningen, Europarådets landskapskonvensjon, og etablert i tråd med bestilling i Meld. St. 16 «Nye mål i kulturmiljøpolitikken». Oversikten tar utgangspunkt i de eksisterende registrene; NB!-registeret (Kulturmiljøer av nasjonal interesse i byer og tettsteder), og KULA-registeret (Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse). NB! vil i Telemark revideres, KULA er ikke etablert tidligere i Telemark, men er på plass i en rekke av landets fylker.

Et kulturmiljø eller landskap er av nasjonal interesse når det er vurdert, prioritert og valgt ut på bakgrunn av spesielle kulturhistoriske kvaliteter og verdier. Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse danner et kunnskapsgrunnlag der det tidlig og tydelig fremgår signal om hvilke verdier som kommuner, fylker, Sametinget og andre, både private og offentlige aktører, skal ta hensyn til i forbindelse med planlegging og utvikling av areal.

Andre satsinger, oversikter og register

De utvalgte kulturmiljøer og landskap som inngår i denne oversikten kan inngå i andre typer satsinger, oversikter eller register, enten hele område eller deler av området.

Rjukan - Notodden Industriarv er del av UNESCOs verdensarvliste, og inngår også i denne oversikten. For disse verdensarvområdene gjelder egne forvaltningsplaner.

Noen av de foreslåtte områdene ligger også inne i satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL). Det gjelder Hjartdal og Svartdal og Stråholmen. Riksantikvaren har valgt å ta med disse som forslag i oversikten fordi de er kulturhistorisk viktige i en nasjonal sammenheng og derfor bør inngå i Riksantikvarens oversikt. De to ordningene har ulik innretning: UKL er en økonomisk tilskuddsordning og et samarbeid mellom landbruks-, natur- og kulturmiljøforvaltningen. Den langsiktige satsingen legger opp til aktiv brukermedvirkning og deltagelse. Mens oversikten Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse er kulturmiljøforvaltningen sitt kunnskapsgrunnlag med oversikt over nasjonalt viktige arealer og skal dermed gi et signal til kommunal planlegging og til sektorplanlegging.

I noen av områdene inngår landskapselement i Statens vegvesen sin nasjonale verneplan. Deler av nasjonalparker, landskapsvernområder og andre naturvernområder, samt fredete kulturminner inngår også i noen av de foreslåtte områdene. For disse gjelder egne verneforskrifter og fredningsbestemmelser.

Høringsutkastet – beskrivelse og vurdering av de foreslåtte kulturmiljø og landskapene

Høringsutkastet starter med en innledning om kulturhistorien til Telemark.

Beskrivelsen gir en ramme for utvalget av områder, og dekker også de viktigste historiske temaer som ikke speiles i de 33 utvalgte kulturmiljøene og landskapene.

Hvert kulturmiljø eller landskap er deretter beskrevet med vekt på det kulturhistoriske innholdet. I utvalget av område har vi vært opptatt av de viktigste utviklingstrekkene og hvilke strukturer, mønster og sentrale elementer, som det er mulig å oppfatte i landskapet i dag. Beskrivelsen kan også handle om den delen av historien som er knyttet til tro, hendelser og tradisjoner, og til erfaringsbasert kunnskap om bruken av arealene.

Kulturmiljø- og landskapskarakteren til hvert kulturmiljø eller landskap blir beskrevet gjennom en kort karakteristikk av hva som preger akkurat dette området. Videre blir det gitt en begrunnelse for hvorfor nettopp dette området har nasjonal interesse, en vurdering av hvilke viktige verdier området har. Dette kan omfatte viktige faser i historien, strukturer i området, byggeskikk og arkitektur, virksomheter, hendelser, tro og tradisjon, kulturen til etniske grupper og spor fra forhistorien.

Til slutt kommer det en beskrivelse som tar for seg hva området er sårbart for, hva som kan påvirke kulturmiljø- eller landskapskarakteren og redusere verdiene (den nasjonale interessen).

Høringsinstansene vil bli orientert i brev med oppsummering av høringen og endelig rapport i 2025. Kulturmiljøene og landskapene vil samtidig bli lagt inn i Riksantikvaren sin kulturmiljødatabase Askeladden.

Innspill til høringsutkastet

Riksantikvaren ønsker alle typer tilbakemeldinger og innspill til forslaget, men ber særlig om:

- innspill til om utvalget av kulturmiljø eller landskap er dekkende, sett i fylkessammenheng
- innspill til, og eventuelle nye opplysninger til områdebeskrivelse, størrelse og avgrensning av de enkelte områdene, medregnet bruk av stedsnavn og gjerne bidrag til flere bilder fra de foreslåtte områdene, vi mangler bl.a. gode bilder fra Årnes brygge
- innspill til hva verdiene i kulturmiljø/landskap kan være sårbare for. Herunder opplysninger om planstatus, igangsatt planarbeider og andre føringer som kan få konsekvenser for kulturmiljø- og landskapsverdier.

Når det gjelder synspunkter på valg av landskap, understreker vi at endringer bare vil være aktuelt dersom det ligger sterke kulturmiljøfaglige argumenter til grunn.

Høringen er åpen og alle har mulighet til å sende inn innspill, selv om de ikke har fått høringsbrevet tilsendt.

Vi viser til Riksantikvarens veileder som dere finner på vår nettside [Kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse](#). Her ligger det to veiledere, en om hvordan velge ut kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse, og en som tar for seg hvordan forvalte kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse.

Riksantikvaren har også laget et [enkelt informasjonsark](#) om oversikten som kommunen og andre kan bruke i samband med formidling av arbeidet med kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse.

Hilsen

Jarle Vaage
seksjonsleder

Leidulf Mydland
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Å Energi AS		Postboks 603 Lundsiden	4606 KRISTIANSAND S
Bamble kommune		Kirkeveien 12	3970 LANGESUND
Bamble turlag		c/o Lars Tore GrimslandGjømleåsen 10	3970 LANGESUND
Bane Nor SF		Postboks 4350	2308 HAMAR
DNT Telemark		Postboks 3089	3707 SKIEN
Drangedal kommune		Gudbrandsveien 7	3750 DRANGEDAL
Forsvarsbygg		Postboks 405 Sentrum	0103 OSLO
Fortidsminneforeningen - Telemark avdeling		Postboks 236 Sentrum	3701 SKIEN
Fyresdal kommune		Fyresdalsvegen 2231	3870 FYRESDAL
Hjartdal kommune		Saulandsvegen 414	3692 SAULAND
Hydro Energi Telemark		Såheimsveien 2	3660 RJUKAN
Kragerø kommune		Postboks 128	3791 KRAGERØ
Kragerø turlag		c/o Frode SteffensenSjådamveien 28B	3772 KRAGERØ
Kulturlandskapsenteret i Telemark AS		Hjartdalsvegen 760	3690 HJARTDAL
Kviteseid kommune		Kviteseidgata 13	3850 KVITSEID
Midt-Telemark kommune		Bøgata 67	3800 BØ I TELEMARK
Naturvernforbundet i Telemark		c/o Helge GranlundKåsafeltet 4	3692 SAULAND
Nissedal kommune		Treungvegen 398	3855 TREUNGEN
Nome kommune		Ringsevja 30	3830 ULEFOSS
Norsk Industriarbeidermuseum		Vemork	3660 RJUKAN
Notodden kommune		Postboks 193	3672 NOTODDEN
Notodden og Hjartdal turlag		Postboks 218	3672 NOTODDEN
NVE - Norges vassdrags- og energidirektorat		Postboks 5091 Majorstua	0301 Oslo
Porsgrunn kommune		Postboks 128	3901 PORSGRUNN
Seljord kommune		Brøløsvegen 13A	3840 SELJORD

Seljord turlag		c/o Asbjørn StorrustenElgfaret 12	3841 FLATDAL
Siljan kommune		Postboks 16	3749 SILJAN
Skagerak Energi		Postboks 80	3901 PORSGRUNN
Skien kommune		Postboks 158	3701 SKIEN
Skien turlag		Postboks 3089	3707 SKIEN
Statens vegvesen		Postboks 1010 Nordre Ål	2605 LILLEHAMME R
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark		Postboks 2076	3103 TØNSBERG
Stiftinga Vest-Telemark museum		Museumsvegen 9	3891 HØYDALSMO
Telemark bonde- og småbrukarlag		c/o Tor Mølster BygglandTrovassvegen 121	3890 VINJE
Telemark Bondelag		Brennavegen 30	3810 GVARV
Telemark fylkeskommune		Postboks 2844	3702 SKIEN
Telemark fylkeskommune	Juliana Strogan	Postboks 2844	3702 SKIEN
Telemark Museum		Øvregate 32A	3715 SKIEN
Telemarkskanalen FKF		Fylkeshuset	3706 SKIEN
Telemarkskanalen FKF	Steinar Arntzen	Fylkeshuset	3706 SKIEN
Tinn kommune		Postboks 14	3661 RJUKAN
Tinn og Rjukan turlag		c/o Hanne LienSjøtveitlie 3	3650 TINN AUSTBYGD
Tokke kommune		Storvegen 60	3880 DALEN
Tokke turlag		c/o Cecilie HommeGransherad 77	3880 DALEN
Universitetet i Sørøst- Norge		Postboks 4	3199 BORRE
Vinje kommune		Vinjevegen 192	3890 VINJE
Vinje turlag		Postboks 3089	3707 SKIEN